

Dorphiana.

Af D. Thrap.

Den første Prest af Slægten Dorph er *Oluf Nielsen*. Han er efter B. Svendsen¹⁾ Søn af Niels Haakensen paa Gaarden Torp ved Id Kirke. Herom kan ikke tvivles, da Svendsen anfører Skiftet efter ham 12 Aug. 1595. Derimod er der Uoverensstemmelse mellem de 2 Exemplarer af Manuskriptet, der findes. I det ene (Universitetsbibliothekets) har Svendsen forvexlet Oluf Nielsen med den Embedsbroder af samme Navn, der 1593 blev Kapellan ved Domkirken i Oslo og døde der som Sogneprest 1602²⁾. I det andet Exemplar (Rigsarkivet) findes ikke dette, men kun, at han var Sogneprest til Id 1610—45, efter at han var indviet til Kapellan Aaret iforvejen. Han havde 2 Sønner, af hvilke den ene, Peder Olsen Nordmand, udmærkede sig i Krigen mod Carl Gustav og tilsidst blev udnævnt til Oberstløjtnant³⁾.

Oluf Nielsens anden Søn *Niels Olsen* (Oluf søn) er den første der kaldte sig *Dorph*. Han deponerede fra Kristiania Skole 3 April 1636 og blev ordineret til Kapellan hos Faderen 3 Okt. 1640, og 24 Oktbr. 1640 aflagde han Ed som Sogneprest⁴⁾. B. Svendsen fortæller nu, at han, da Svenskerne under Harald Stake nærmede sig i September 1658, gav sin Broder Meddelelse herom, hviket havde til Følge, at Fienderne maatte vende om, men til Hevn brændte de Prestegaarden og ødelagde Markerne. Dette tør maaske være tvivlsomt. Sikkert maa det i alle Fald efter nedenstaaende Ansøgning være, at Prestegaarden blev brændt af Svenskerne under Stadens 6 Ugers Belejring i Begyndelsen af 1660. Det heder imidlertid, at han selv havde opbygget baade Prestegaarden og Kapellangaarden, og der er saaledes en Mulighed for, at han har set Gaarden afbrænde 2 Gange i disse

¹⁾ Kristiania Stifts Geistlighed. Manuskript.

²⁾ Bang: Den norske Kirkes Geistlighed i Reformationsaarhundredet.

³⁾ Biogr. Lex. 12, 322.

⁴⁾ Edsprotokollen i Rigsarkivet.

3 Aar. Denne Ansøgning om at han maa slippe at have Garnisonsprest paa Halden, samt at faa Enningdalen tilbage som Annex viser, at han har været en kjæk Mand, der gjorde sin Pligt under Beleiringens haarde Tid. Han døde 1668, var gift med Petronelle Christophersdr. Friis. Ovennævnte Ansøgning af 24 August 1661 anføres her i Uddrag:

Til Kongen.

Den Skade, som Fienden „mig fattige Prestemand, som den der sad allernærmest under hans Klør“ paaført hafver — i de 2 første Indfald med Røven og Plyndren —, fornemlig i den sidste 6 Uger varende Haldens Beleiring, da han baade Preste- og Capellangaarden, som jeg begge af ny med stor Bekostning hafver opbyggt, gandske afbrændte — efter at have jaget min Hustru med 6 smaa Børn fra Hus og Hjem, saa de maatte gaa lige ind i Fiendens Land og hvor de dog blev bevarede — — jeg mistet mine bedste Livsmidler — Hovedsognet „slet ruinerit“ og nesten afbrændt — har deraf ganske ringe eller ingen Hjælp.

Det eneste, jeg nu har nogen Hjælp af, er Haldens Annex — men ogsaa her er faa Folk — Fattigdom — har udstaaet meget, lidt stor Nød —

søger nu at nyde Embedet ubeskaaret — der er forordnet en Garnisonsprest — mig til ikke ringe Skade.

De bedste paa Stedet er vejet bort, isteden kom Soldater og Officerer, som Garnisonspresten formener vedkom ham og ikke mig.

Her ligger C. IV beseglede Brev, at Hr. *Oluf Nielsen* og hans efterkommende Prester paa Id skal betjene Haldens Menighed og dem, som sig der nedsætte¹⁾.

Bliver Garnisonspresten forflyttet, saa kan jeg godt betjene hans Menighed, der er liden i Fredstid, ligesom jeg har gjort det i Krigstid.

„Den Tiid den høyeste fristelse paakom i beleiringens Tiid, da saa jeg her ingen af Krigspræsterne, mens jeg blev af velbaarne Tønne Huidtfeld min lehns herre injungeret at opvarte den hele Garnison, som daa bestod udi mange Compagnier, och er det best Gud bekiendt hvad Molest jeg daa udstod, idet jeg matte (sic) manganen Nat saavel som Dagen, daa Kuglerne fløye mig om ørene, gaae omkring och besøge siuge og questede, der døde i saadan lucht och stanck, at jeg vel maatte besuimme. Oc huad jeg ellers gjort hafver sampt min

¹⁾ Kongebrevet findes i N. Rigsregistr VI, 188 dateret 10 Dcbr. 1629.

fattige hustru, som daa var under fienden, kand jeg her ey sige, Huus-
och gaard maatte derforre ligge i Asche.“

Han beder om at beholde hvad han har havt.

Her synes ogsaa nogen Udsigt til Hjælp — et lidet Annex *Enningdalen*, som hører med alting hid til Ide Sogn — men paa nogen Tid har været betjent af Presten til *Nafvestad i Bahus*.

7 Maj 1658 udgik Befaling fra Niels Trolle, Statholder, da Presten til *Nafvestad* var død, at Almuen i *Enningdalen* ikke skulde befatte sig med Prestekald, før der kom Besked fra Hove, og mig blev af Bispen injungeret Kirken med Guds tjeneste at forsørge, det jeg och gjorde paa 1 Maanedes tid, indtil jeg hørte, de havde givet den anden Prest fra *Nafvestad* Kaldsbrev, som dog skal være conditional. Saa synes dog at bemelte Annex ikke længer af en udenbys Prest kan betjenes — derfor bør lægges under Id igjen.

Halden 24 Aug. 1661.

Niels Dorph.

Anbefales i et og alt — dog bør maaske en Kapellan holdes i *Enningdalen*.

Aggershus 22 Marts 1662.

Ifver Krabbe Henning Stoochflet.

Niels Olsen Dorphs Søn, *Ole Nielsen Dorph*, deponerede 20 Juli 1669 fra *Kristiania Skole*. Dokumenterne angaaende hans Befordring findes ikke mellem Cancelliets Indlæg i det norske Rigsarkiv, men sikkert er, at han var i *Beitstaden* — rimeligvis som Kapellan — 1681. Han blev 9 Februar 1684 Sogneprest her og døde 22 Marts 1692. Hans Hustru *Marthe Karine Nielsen*-datter døde 1701.

Sønnen *Niels Dorph* var den ældste af hans 7 Børn. Han blev født 4 Decbr. 1681, deponerede fra *Trondhjem Skole* 1698, blev 1705 Kapellan hos *Jens Mogensen* i *Nannestad*, 1709 Feltprest, 1712 Sogneprest til *Vang (Hedemarken)* og Provst, 1733 Sogneprest til *Nicolai Kirke* i *Kjøbenhavn*, 1736 til *Frue Kirke*, Stiftsprovst og Konsistorialraad. Som Tilhænger af den strængeste *Orthodoxi* fandtes han mindre heldig i *Kjøbenhavn* i den bevægede Tid og blev derfor uden Ansøgning udnævnt til Biskop i *Akershus Stift* 1738. Her virkede han til sin Død 30 April 1758. Om ham se *Biogr. Lex.* 4, 310. *Giessings Jubellærere* 1, 511—13.

Hans Søn *Niels Dorph* er født 13 Januar 1709 i *Nannestad*,

hvor Faderen da var Kapellan. Han blev 1720 sendt til Trondhjem og kom i Huset til Konrektor, Mag. Hans Skanke, „hvor“ — siger han — „jeg uagtet mine Forældre ei sparede raisonabel Betaling for mig, lidde meget af hunger og kuld og lærde lidet godt af denne for Skolen unyttige og forsømmelige Mand, saa at det havde seet slet ud med mine studiis, dersom jeg ej i min faders huus havde lagt god Grundvold og med egen fliid og den brave lectoris Thomae v. Westens tilskyndelse bygget derpaa“. Han deponerede 1725, fik ex. phil. 1726, Attestats med laudabilis 1727, drog hjem og blev i 6 Aar hos Faderen, hvor det stille Liv og „mødende Fortrædeligheder“ — han siger ikke hvad det var — paadrog ham Hypokondri. 1733 drog han med Forældrene til Kjøbenhavn, hvor han efter at have prædiket for Kongen 3 Søndag efter Paaske 1734 blev udnævnt til Sogneprest til Land. 1759 lod han sig af Biskop Nannestad overtale til at blive Provst, hvad han mange Gange maatte angre. Sognepresterne Herman Ruge i Slidre og Niels Glatved i Vardal, som begge gjerne vilde have havt Provstiet, viste sin Fortrydelse ved at søge sig bort. Antagelig har de bidraget sit at gjøre ham Provste-Embedet mindre behageligt. Han blev gift 1736 med Dorthe, Datter af Bent Mogensen, Sogneprest til Eidsvold, og havde med hende en Datter Karen, der blev født 1738 og 1758 gift med Fredrik Mandal Sogneprest i Sørum. Hun døde i Juli 1769 og efterlod Døtrene Maren, Dorthe, Nicolava, Christiana, Karen Malene, Sophie. Af disse blev den ældste, Maren Mandal, 23 Februar 1781 gift med Sognepresten til Eidsvold Christopher Leganger. Niels Dorph fejrede sit Guldbryllup 11 Juni 1786 og døde 15 Juli samme Aar.

I Lands Kaldsbog har N. Dorph skrevet 1774: . . . Ved dette Aars Ende blev Stiftet glædet ved en nye og berømmelig Biskop Hr. Christian [ø: Christen] Schmidt, efter at den gamle Dr. Friderich Nannestad med en Pensjon var bleven afskediget, som udi 16 Aar hafde været Stiftet til liden Nytte og endnu mindre hans gjerrige Amanuensis og Brodersøn Hans Nannestad, som af den megen samlede uretfærdige Mammon tilkjøbte sig et stort Gods udi Thronhjems Stift samt en Cancellie Raads

Rang, hvoraf han, som kort efter Biskop Nannestads Død og maatte forlade Verden, fik kun liden nytte.*

En anden Nødtits er denne: „Da mig er bleven foræret Hr. Christopher Tanchs og Hr. Bernt Ankers Skilderier af deres Børn, har jeg ladet dem sætte i Hovedkirken og videre *bekostet de øvrige Presters Skilderier.*“ Den sidste Bemærkning har Interesse, da den maaske kan sprede Lys over de gamle Prestebilleder, vi finder i flere af Oplandets Kirker. De tidligere Prester, hvis Billeder altsaa Dorph har „bekostet“ er efter Kaldsbogen 1) Didrich Kielsøn † 1600, 2) Peder Franssøn † 1634, 3) Niels Gram † 1679. Billederne af disse 3 Prester maa altsaa være lavede af en eller anden „Kontrafeyer“ enten efter andre Billeder eller efter Fantasien. Der findes i Lands Kirke — ikke ophængt — et Maleri, der er betegnet som skjænket af Niels Dorph og malet af E. Munch¹⁾). Denne er da maaske ogsaa Mester for de 3 Portræter og muligens flere end disse. Det bekjendte Prestegalleri i Totens Kirke er jo tydelig nok fabrikeret af en Mand i sidste Halvdel af 17 Aarhundrede. Jeg blev i Sommeren 1903 opmærksom paa, at Billedet af Provst, Mag. Hans Holst, der døde 1725, synes at være — for Hovedets Vedkommende — en Kopi af Biskop Hans Munchs i v. Frelsers Kirke i Kristiania. Biskopens Portræt skal være et Kunstverk og kan saaledes have frembudt sig som et ønskeligt Stykke at kopiere. Da Biskop H. Munch døde 1711, tør vi her have et Aarstal, foran hvilket Billederne ikke kan sættes. De maa imidlertid være yngre, da den ensartede Række slutter med Sogneprest Heuch, der levede til 1773. Det er maaske den samme „Kontrafeyer“, der ved denne Tid har forsynet Kirkerne paa Vang (Hedemarken), ø. Toten og Land med Fantasibilleder af de gamle Prester. Maaske har han været flere Steder paa Oplandene og i Dalene for saa at drage over Fjeldet til Bergens Stift, hvor en hel Række af Prestebilleder findes i Indvikens Kirke. Efter den Undersøgelse, Sogneprest Revers her anstillede 1896, synes det tydeligt, at samtlige gamle Billeder ere producerede af

¹⁾ Meddelt af Maleren Eilif Petersen, der har seet det. E. Munch har jeg forgjæves søgt i Weilbachs Lexikon.

den samme Mester¹⁾. Sognepresten antager, at de skriver sig fra Slutningen af 17de eller Begyndelsen af 18de Aarhundrede. Under alle Omstændigheder giver Niels Dorphs Notits os fuld Besked om, hvorledes disse gamle Billeder ere blevne til i Landskirke, og man tør vel deraf drage Slutningen til de andre.

Provst Dorph havde — efter J. C. Berg — samlet en Del til den norske Geistligheds Historie, hvoraf Noget var udarbejdet ved hans Død saasom Levnetsbeskrivelser over Biskoperne i Kristiania Stift. B. Svendsen har formodentlig havt dem til Afbenyttelse, da det andetsteds i hans Manuskript sees, at han har kjendt dem. Dorphs Portræt er malet af Bonden Peder Odnæs.

En Nordmands Optegnelser fra Kjøbenhavn 1838.

Meddelt af **Alf Collett**.

Cand. jur. *Jonas P. Collett*, f. 1813, gift 1841 med *Camilla Wergeland* (Forfatterinden) og død 1851 som Professor juris ved Christiania Universitet, gjorde Høsten 1838, i 25-Aars Alderen, en Reise til Danmark for at studere Folkeliv og Kunst. Under sit Ophold i Kjøbenhavn kom han til *Oehlenschlägers*, *J. L. Heibergs*, *H. C. Andersens* m. fl. og færdedes forøvrigt meget sammen med *Orla Lehmann*, som han kjendte fra dennes Norgesreise i 1836, da de med et Par andre unge Mennesker gjorde en Fodtur sammen fra Christiania over Telemarken til de bergenske Fjorde²⁾. Om Besøget i Kjøbenhavn har han efterladt sig nogle Dagbogsoptegnelser, som her meddeles i Uddrag. Trods deres yderlig knappe Form — der formodentlig har været beregnet paa senere Udfyldning — tør de paaregne Interesse, fordi de indeholde friske Træk af Livet i Kjøbenhavns literære og kunstneriske Kredse i Slutningen af Fredrik VI's Dage, seet af en ung Nordmand, hvis Bladartikler om æstetiske Arbejder i hans Hjemland havde vakt Opmærksomhed ved sin skarpe,

¹⁾ Se Lampe: Bergens Stifts Biskoper og Prester II, 192.

²⁾ Se: *Orla Lehmann*: „Norge og Nordmændene. Reiseerindringer 1836 og 1865“ 2det Oplag, Side 37 og 136 fl.